

Financiën decentrale overheden versterking lokaal bestuur Position Paper IPO

Op 7 april debatteert u met de minister van BZK over de financiën van decentrale overheden en de versterking van het decentraal bestuur. Vanuit de provincies geven wij u hiervoor enkele noties mee.

Nederland staat voor grote maatschappelijke opgaven. In de fysieke leefomgeving speelt veel: we moeten woningen bouwen die tevens goed bereikbaar zijn, duurzame energie opwekken, kwetsbare natuurgebieden herstellen, de landbouw verduurzamen en onze economie meer regionaal zelfvoorzienend en circulair maken. Al deze nationale opgaven hebben één ding gemeenschappelijk: ze vinden hun uitwerking op het regionale niveau.

Provincies kunnen én willen de landelijke opgaven en doelen vertalen naar een gebiedsgerichte aanpak, waarbij inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties, gemeenten en waterschappen worden betrokken. Alleen door samen te werken kunnen we concrete resultaten boeken met behoud van politiek en maatschappelijk draagvlak.

Hierbij moet ook de samenhang tussen alle opgaven worden bewaakt. Niet alles kan overal. Er zijn keuzes nodig in de toedeling van schaarse ruimte. Provinciale Staten kunnen die belangrijke keuzes op regionaal niveau maken; ze beschikken over de juiste bevoegdheden en zijn democratisch gelegitimeerd.

Provincies dragen met eigen middelen al fors bij aan de realisatie van de gezamenlijke opgaven. Maar een effectieve aanpak van maatschappelijke opgaven vraagt om verdere versterking van het provinciaal middenbestuur. Wat hebben de provincies hiervoor nodig? Dat verschilt natuurlijk per opgave, maar voor álles is het belangrijk dat er goedwerkende, stabiele interbestuurlijke en financiële afspraken komen en dat het Rijk, provincies en gemeenten samenwerken als één overheid.

» Maak goed werkende, stabiele interbestuurlijke en financiële afspraken met de provincies

Zorg voor een stabiel financieel meerjarenkader

Provincies hebben een stabiel financieel meerjarenkader nodig, met een stabiel eigen belastinggebied en een open huishouding: dit past bij de sterkere rol en verantwoordelijkheid van provincies om resultaten te boeken met de grote opgaven in de leefomgeving. De incidentele fondsen uit het coalitieakkoord bieden onvoldoende houvast voor de toekomst. Decentrale overheden hebben meer structureel en langjarig perspectief nodig. Op korte termijn zijn heldere afspraken nodig over de financiële instrumenten en middelen na 2025, anders ontstaat er een financiële kloof in 2026 en komen de ontwikkelingen en investeringen die nodig zijn in Nederland voor de uitvoering van de transitie onder druk te staan, evenals onderhoud van wegen en wordt het OV duurder.

Ontschotting van de middelen uit de transitiefondsen is belangrijk, net zoals het verstrekken van middelen zonder verplichte cofinanciering, en uniforme regels voor de aanvraag en verantwoording van middelen uit deze fondsen. De specifieke uitkering (SPUK) beperkt de vrijheid die nodig is om in een gebied een vraagstuk (in een logische samenhang met andere vraagstukken) aan te pakken, en heeft (te) hoge uitvoeringslasten. Het definitief afschaffen van de opschalingskorting draagt bij aan volwassen en stabiele verhoudingen.

De provincies steunen de oproep van de gemeenten om meer financiële slagkracht. Hierbij vragen zij ook aandacht voor de gevolgen mede daarvan voor de bestuurlijke slagkracht van de gemeenten, en vragen het rijk ook hier aandacht voor te hebben in de samenwerking tussen de overheden.

- » Schaf de opschalingskorting definitief af
- » Beperk het gebruik van Specifieke uitkeringen (SPUKs)
- » Stel geen co-financieringseisen aan decentrale overheden
- » Kom samen met de provincies met een voorstel voor een stabiel en duurzaam eigen belastinggebied

Interbestuurlijke Verhoudingen

De wederkerigheid in goede samenwerkingsafspraken tussen rijk en decentrale overheden is cruciaal. Het Rijk maakt met iedere provincie wederkerige afspraken over de grote transitie in de leefomgeving over de te behalen resultaten en de randvoorwaarden die daarvoor nodig zijn. We beginnen daarbij niet bij nul: de afspraken in de al bestaande (sectorale) trajecten, zoals de verstedelijkingsstrategieën, de woondeals, de RES-en, veenweidestrategieën e.d., zijn het vertrekpunt. Deze wederkerigheid betekent dat het Rijk ook als uitvoeringspartner in de gebieden aan tafel zit. Het Rijk zorgt voor de generieke maatregelen die nodig zijn voor realisatie van de grote opgaven, maakt waar nodig nationale keuzes die

richting geven en laat waar mogelijk ruimte aan gebieden voor eigen invulling. Dat vormt de basis van de bestuurlijke verhoudingen in Nederland.

In het coalitieakkoord staat dat een Hoofdlijnenbrief bij grote wetsvoorstellen altijd gepaard gaat met een invoerings- en uitvoeringstoets. De provincies vinden het belangrijk dat kennis en ervaring uit de praktijk hierbij zwaar meewegen. We moeten samen 'leren door te doen'. Nederland is niet gebaat bij 'Haagse papieren tijgers'. Gelet op ervaringen in het verleden moet 'artikel 2 onderzoek' (Financiële Verhoudingswet) en het serieus nemen van de uitkomsten daarvan, beter worden geborgd. Betrek ook in dit geheel van beleidsontwikkeling, uitvoering en evaluatie met alle overheden, de kennis en data van de planbureaus, kennisinstellingen en adviesraden voor de realisatie van transitie op gebiedsniveau.

We pleiten voor een sterke positie van de minister van BZK om 'Rust, Reinheid en Regelmaat' in het interbestuurlijke samenspel. Daarnaast zijn we gebaat bij een stevige rol van de minister van (V)RO in het fysieke domein op rijksniveau. Dit ondersteunt integraal gebiedsgericht werken en het werken als één overheid. Onze wens: het Rijk als een betrokken uitvoeringspartner van de decentrale overheden in de gebieden. En een Rijk dat spreekt met één mond en snel (dus met mandaat) kan acteren om eventuele knelpunten weg te nemen.

- » Zorg voor wederkerigheid in de bestuurlijke afspraken met provincies

Rechtspositie politieke ambtsdragers

De provincies vragen aandacht voor een zeer spoedig advies van de nieuw in te stellen Adviescollege rechtspositie politieke ambtsdragers. Met het oog op de werving voor de verkiezingen van provincies en waterschappen in 2023 is het belangrijk dat het Adviescollege voor de zomer van 2022 een advies uitbrengt over de vergoeding voor leden van de Staten.

- » Vraag zeer spoedig advies van Adviescollege rechtspositie politieke ambtsdragers